

УДК 347.1.2.

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.43>

ОФОРМЛЕННЯ МАЙНА НА НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Безула Е.М.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
групи ПБС-24-2 Навчально-наукового інституту права
ДВНЗ «Державний податковий університет»
ORCID: 0009-0007-7772-5666*

Левченко О.О.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
групи ПБС-24-2 Навчально-наукового інституту права
ДВНЗ «Державний податковий університет»
ORCID: 0009-0003-1416-273X*

Білоус Т.Й.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Державний податковий університет»
ORCID: 0000-0003-1255-5129*

Безула Е.М., Левченко О.О., Білоус Т.Й. Оформлення майна на неповнолітніх осіб як інструмент здійснення цивільних прав та проблемний аспект виконання цивільних обов'язків.

У статті досліджено правову природу оформлення майна на неповнолітніх осіб як специфічного інструменту здійснення їх цивільних прав та водночас проблемного аспекту виконання цивільних обов'язків. Встановлено, що у сучасному цивільному праві України неповнолітні визнаються повноцінними суб'єктами цивільних правовідносин, здатними набувати майнові права, володіти та користуватися майном у межах, визначених законом. Доведено, що оформлення майна на неповнолітніх осіб широко використовується батьками та іншими законними представниками з метою захисту майнових інтересів дитини, збереження активів, мінімізації ризиків їх втрати, а також довгострокового планування матеріального забезпечення неповнолітніх. Обґрунтовано, що така практика має превентивний характер і спрямована на забезпечення стабільного майнового становища дитини у майбутньому.

Водночас доведено, що обмежена цивільна дієздатність неповнолітніх зумовлює неможливість самостійного здійснення ними повного обсягу правомочностей власника, насамперед щодо розпорядження майном. Встановлено, що виконання цивільних обов'язків, пов'язаних із володінням або користуванням таким майном, у практичній площині покладається на законних представників, що породжує низку правових колізій. Проаналізовано суперечність між формальним правом власності неповнолітнього та реальною відповідальністю за утримання майна, виконання договірних зобов'язань і відшкодування можливих збитків. Доведено, що відсутність чіткого законодавчого розмежування обов'язків між власником-неповнолітнім та його представниками негативно впливає на стабільність цивільного обороту.

Особливу увагу у статті приділено проблемам погодження правочинів щодо майна неповнолітніх, оцінки їх доцільності органами опіки та піклування, а також забезпечення балансу між інтересами дитини та інтересами її законних представників. Встановлено, що на практиці діяльність зазначених органів не завжди є послідовною та уніфікованою, що створює ризики зловживань або надмірного втручання у сферу приватних прав. Доведено необхідність удосконалення критеріїв

оцінки правочинів з урахуванням принципу найкращих інтересів дитини. Зроблено висновок, що оформлення майна на неповнолітніх осіб є ефективним механізмом реалізації цивільних прав, однак потребує подальшого вдосконалення нормативного регулювання, спрямованого на чітке визначення механізмів виконання цивільних обов'язків та меж відповідальності законних представників.

Ключові слова: майно, неповнолітні особи, правочин, цивільні правовідносини.

Bezula E.M., Levchenko O.O., Bilous T.Y. Registration of property for minors as a tool for exercising civil rights and a problematic aspect off fulfilling civil duties.

The article examines the legal nature of registering property in the name of minors as a specific instrument for the exercise of their civil rights and, at the same time, as a problematic aspect of the performance of civil obligations. It is established that in modern Ukrainian civil law minors are recognized as full participants in civil legal relations, capable of acquiring property rights, owning and using property within the limits defined by law. It is substantiated that the registration of property in the name of minors is widely used by parents and other legal representatives for the purpose of protecting the child's property interests, preserving assets, minimizing the risks of their loss, as well as long-term planning of the material support of minors.

At the same time, it is proven that the limited civil capacity of minors determines their inability to independently exercise the full scope of the owner's powers, primarily with regard to the disposal of property. It is established that the performance of civil obligations related to the ownership or use of such property is in fact imposed on legal representatives, which gives rise to a number of legal conflicts. In particular, the contradiction between the formal ownership right of a minor and the actual responsibility for property maintenance, fulfillment of contractual obligations, and compensation for possible damages is analyzed.

Special attention is paid to the problems of approving transactions concerning the property of minors, assessing their expediency by guardianship and trusteeship authorities, as well as ensuring a balance between the interests of the child and the interests of his or her legal representatives. It is concluded that the registration of property in the name of minors is an effective mechanism for the exercise of civil rights; however, it requires further improvement of legal regulation aimed at clearly defining the mechanisms for the performance of civil obligations and the limits of liability of legal representatives.

Key words: property, minors, transaction, civil legal relations.

Постановка проблеми. Передача майна дитині створює права, але породжує нові обов'язки. Водночас обмежена цивільна дієздатність неповнолітніх зумовлює неможливість самостійного здійснення ними повного обсягу прав власника, що породжує суперечність між формальним закріпленням права власності та фактичним виконанням пов'язаних із ним цивільних обов'язків.

Чинне законодавство покладає ключову роль у цих правовідносинах на законних представників, однак не завжди чітко визначає межі їх повноважень та відповідальності, що спричиняє правову невизначеність і колізії у правозастосовній практиці. У зв'язку з цим актуалізується потреба наукового осмислення оформлення майна на неповнолітніх як інструменту здійснення цивільних прав і водночас проблемного аспекту виконання цивільних обов'язків.

Мета дослідження полягає у комплексному науково-правовому аналізі правових наслідків оформлення майна на неповнолітніх осіб, з'ясуванні особливостей здійснення ними цивільних прав та виконання пов'язаних із цим цивільних обов'язків, а також виявленні й систематизації проблем правового регулювання відповідних цивільно-правових відносин з метою обґрунтування напрямів їх удосконалення.

Стан опрацювання проблематики. Ця тема досліджена вченими фрагментарно, переважно в контексті опіки та цивільної дієздатності. Окремі аспекти майнових прав неповнолітніх і участі законних представників у цивільних правовідносинах розглядалися у працях таких науковців, як О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова, В.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, С.Я. Фурса, Р.О. Стефанчук, О.В. Майданик та інших.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з того, що цивільна правосуб'єктність неповнолітніх осіб є базовою передумовою їх участі у цивільному обороті та реалізації належним їх прав. Вона складається з двох взаємопов'язаних елементів – правоздатності та дієздатності, які у сукупності визначають можливість особи бути носієм цивільних прав і обов'язків, а також самостійно

їх здійснювати. Відповідно до статті 25 Цивільного кодексу України – цивільна правоздатність фізичної особи виникає з моменту її народження і припиняється зі смертю, тобто неповнолітня особа від народження може бути власником майна, набувати майнові права, мати обов'язки та бути стороною цивільних правовідносин [1, ст. 25].

Однак обсяг цивільної дієздатності неповнолітніх є обмеженим і залежить від віку. ЦКУ розрізняє часткову дієздатність неповнолітніх віком від 14 до 18 років. Згідно зі статтею 31 ЦКУ малолітні особи мають право самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини, а всі інші – через своїх батьків/усиновлювачів/опікунів. Натомість стаття 32 ЦКУ визначає, що неповнолітні у віці від 14 до 18 років мають право самостійно розпоряджатись своїм заробітком, стипендією, іншими доходами, здійснювати права інтелектуальної власності на результати своєї творчої діяльності, а також можуть за згодою батьків укладати інші правочини [1, ст. 31, 32; 5; 6].

У контексті оформлення майна особливого значення набуває питання набуття здатності неповнолітніх. Вони можуть стати власниками майна на підставі різних юридичних фактів – спадкування, дарування, придбання через законних представників або за рішенням суду. Водночас неповнолітній не несе повної майнової відповідальності за своїми зобов'язаннями, а отже, у випадках, коли майно оформлюється на нього з метою уникнення стягнення чи відповідальності дорослої особи, виникає правова колізія між формальною законністю правочину і фактичним зловживанням правом [1, ст. 13, 32; 5].

Варто також відзначити, що цивільне законодавство встановлює розширення дієздатності неповнолітніх – наприклад, через шлюб або рішення суду (стаття 35 ЦКУ). Але, така можливість не усуває ризиків використання неповнолітнього як формального власника у схемах ухилення від виконання обов'язків [1, ст. 35].

Звісно є різні механізми набуття права власності неповнолітніми особами. Це може здійснюватися через: дарування, спадкування, купівля-продаж через законних представників та одержання майна за судовим рішенням чи з дозволу органів опіки/піклування [1, ст. 32, 242; 2, ст. 177]. Як вже зазначено раніше, неповнолітні особи у віці від 14 до 18 років відповідно до статей 31-33 ЦКУ володіють неповною цивільною дієздатністю, однак можуть бути самостійними носіями права власності. Право власності неповнолітніх виникає на загальних підставах, визначеними статтями 328-335 ЦКУ, але з урахуванням спеціальних обмежень щодо їх участі у правочинах [1, ст. 31-33, 328-335].

Дарування: згідно зі статтями 717-724 ЦКУ, дарування є безоплатним правочином, за яким право власності переходить від дарувальника до обдарованого. Якщо обдарованим є неповнолітній, прийняття дарунка відбувається через його законних представників. Згода органу опіки не вимагається, якщо правочин не створює для дитини обов'язків. У випадку дарування нерухомого або іншого цінного майна, нотаріус зобов'язаний перевірити дотримання інтересів неповнолітнього, а органи опіки мають право перевіряти такі операції на предмет фіктивності. Право власності виникає у момент прийняття дарунка [1, ст. 717-724].

Спадкування: відповідно до статей 1216-1218, 1268-1270 ЦКУ, неповнолітні можуть успадковувати майно як за законом, так і за заповітом. Прийняття спадщини здійснюється їхніми законними представниками з урахуванням інтересів дитини. Якщо спадкове майно пов'язане з боргами або зобов'язаннями, потрібна згода органу опіки. Набуте у спадок майно належить дитині на праві власності, а розпорядженнями ними обмежується положеннями статті 177 Сімейного кодексу України – будь-яке відчуження або передача в оренду потребує дозволу органів опіки [1, ст. 1216-1218, 1268-1270; 2, ст. 177].

Купівля-продаж через законних представників: згідно з ч. 2 ст. 32 ЦКУ, неповнолітні можуть укладати правочини лише за згодою своїх представників. При купівлі-продажу майна від імені дитини діють батьки або піклувальники. Якщо предметом договору є нерухомість, транспорт або інше цінне майно, правочин підлягає обов'язковому погодженню органу опіки та піклування. Такий дозвіл є гарантією того, що угода відповідає інтересам неповнолітнього, а не спрямована на уникнення боргових зобов'язань дорослих осіб. Укладення договору без відповідного дозволу тягне ризик визнання його недійсним за ст. 215 ЦКУ [1, ст. 32, 215].

Судовий дозвіл: судовий механізм застосовується у випадках, коли орган опіки відмовляє у згоді на правочин, але батьки або піклувальники вважають, що угода відповідає інтересам дитини. Суд, керуючись статтями 203, 242, 293 ЦПК України, оцінює доцільність правочину, перевіряє його зміст і може надати дозвіл на вчинення дії. Таким чином, судовий дозвіл виступає додатко-

вою гарантією захисту майнових прав неповнолітнього та забезпечення законності правочинів, пов'язаних з його майном [1, ст. 203, 242, 293].

Інші способи: до менш поширених, але законних підстав належить набуття власності внаслідок створення результатів праці (ст. 423 ЦКУ), одержання доходів, стипендій, пенсій, а також унаслідок знаходження, набуття безхазяйного майна або скарбу (ст. 335-343 ЦКУ). У таких випадках майно належить неповнолітньому без обмежень, але розпоряджатись ним можна лише через представників [1, ст. 423, 335-343].

В цілому, правові механізми набуття неповнолітніми права власності поєднують приватно-правову свободу з елементами державного контролю. Головною умовою їх дійсності є дотримання принципу захисту інтересів дитини, що реалізується через інститут представництва, участь органів опіки та можливості судового втручання.

Оформлення майна на неповнолітніх осіб є поширеним інструментом реалізації цивільних прав батьків і формою захисту інтересів сім'ї. Згідно зі статтею 177 СКУ, батьки управляють майном дитини виключно в її інтересах і лише за згодою органу опіки та піклування можуть відчужувати чи обтяжувати це майно. Таким чином, оформлення майна на неповнолітнього є не лише способом набуття власності, а й реалізації батьківських обов'язків щодо матеріального забезпечення дитини. Основні напрями позитивного використання цього інституту можна звести до трьох пунктів: [2, ст. 177]

Забезпечення дитини майном: реєстрація житла, земельної ділянки або транспортного засобу на ім'я дитини гарантує їй стабільність та захист від недобросовісних дій дорослих. Таке оформлення запобігає відчуженню чи поділу цього майна під час розірвання шлюбу, що прямо кореспондує з обов'язком батьків дбати про житлові умови неповнолітнього (ст. 150 СКУ) [2, ст. 150]

Передача сімейного майна у спадок: оформлення власності на дитину під час життя спадкодавця спрощує спадковий перехід і зберігає цілісність родинного майна. Механізми дарування чи спільної власності використовуються як превентивні інструменти спадкового планування, передбачені статтями 717-724 та 1216-1218 ЦКУ [1, ст. 717-724, 1216-1218]

Соціальна та правозахисна функція: оформлення майна на неповнолітнього відповідає конституційному принципу захисту дитинства (ст. 51 Конституції України) і виконує роль соціального запобіжника у кризових сімейних ситуаціях. Судова практика підтверджує, що майно, зареєстроване за неповнолітнім, не підлягає поділу при розлученні, навіть якщо придбане коштом одного з батьків, а дитина зберігає право користування ним як власник або співвласник [3, ст. 51].

У цивільному обороті оформлення майна на неповнолітніх поєднує інтереси дитини та батьків: дитина отримує майнову гарантію майбутнього, а батьки в свою чергу – інструмент забезпечення стабільності родини. Водночас, така практика вимагає добросовісності, оскільки формальне переоформлення власності без реальної передачі контролю чи з метою уникнення виконання зобов'язань (боргів, поділу спільного майна, аліментів) має ознаки удаваного правочину згідно зі статтею 235 ЦКУ. У таких випадках суди визнають правочини недійсними, повертаючи майно до фактичного власника, що свідчить про тонку межу між законною реалізацією цивільних прав та зловживання ними [1, ст. 235; 4; 7].

Позитивна соціально-правова роль оформлення майна на неповнолітніх полягає у зміцненні їхньої майнової самостійності та збереженні сімейного майна. Ефективність цього механізму залежить від якісної роботи органів опіки, нотаріального контролю та добросовісності батьків, які повинні діяти виключно в інтересах дитини.

Оформлення майна на неповнолітніх в Україні традиційно слугує захисту інтересів дітей, проте водночас стало інструментом зловживань. Дорослі нерідко використовують обмежену дієздатність дітей для уникнення відповідальності, приховування активів чи маніпуляцій правочинами. Відсутність чітких законодавчих запобіжників, нерівномірна судова практика та слабкий контроль органів опіки створюють умови, за яких майнові права дітей можуть використовуватися всупереч їхнім інтересам.

Поширеним механізмом зловживань є переоформлення майна на неповнолітніх для уникнення стягнення чи відповідальності. Дорослі використовують презумпцію недоторканності майна дитини, хоча фактично самі ним користуються. У результаті неповнолітній стає лише номінальним власником без реального контролю над своїми активами.

Ще одним видом зловживань є використання батьками або опікунами своїх повноважень для укладення правочинів від імені дитини з вигодою для себе. Це може проявлятися у сумнівних

договорах оренди, безоплатного користування чи відчуження майна за заниженою ціною. Часто органи опіки формально схвалюють такі дії, не оцінюючи їхніх реальних наслідків для неповнолітнього, що створює умови для недобросовісних практик.

Менш очевидним видом зловживань є використання неповнолітніх для податкової чи фінансової оптимізації. Дорослі оформлюють активи на дітей, оскільки щодо такого майна перевірки менш імовірні, а сама дитина не може нести відповідальність за зобов'язання. Хоча спеціальних податкових пільг для неповнолітніх немає, наявні прогалини дозволяють дорослим уникати відповідальності, використовуючи дітей як формальних власників.

Ще одна форма зловживань проявляється у заплутуванні спадкових або сімейно-майнових правовідносин. Наприклад, майно може оформлюватися на дитину з прихованою метою «вивести» актив із майнової спільності подружжя або створити штучні перепони для іншого з батьків у майнових спорах після розлучення. Таким чином, неповнолітній перетворюється на інструмент протистояння між дорослими, а його майнові права стають заручниками їхніх конфліктів.

У найбільш ризикованих випадках оформлення майна на дітей може використовуватися і в кримінальних схемах, зокрема для відмивання коштів, зберігання незаконних активів або уникнення фінансового моніторингу.

Ключова вразливість системи полягає в розриві між формальними правами дитини та фактичним контролем дорослих над майном. Це створює умови для зловживань, коли активами керують «в тіні», використовуючи дитину лише як прикриття. Усунення проблеми потребує реального контролю: незалежного аналізу правочинів органами опіки, можливості судового оскарження третіми особами та додаткових перевірок при зміні статусу майна неповнолітнього.

Ефективним заходом був би обов'язковий аудит великих правочинів за участю неповнолітніх та створення єдиного реєстру рішень органів опіки. Це підкреслює актуальність дослідження проблеми фіктивних правочинів, пов'язаних із ухиленням дорослих від зобов'язань, приховуванням активів або уникненням відповідальності перед кредиторами.

Фіктивні правочини у таких ситуаціях характеризуються тим, що формально оформлюються на неповнолітню особу, однак сторони не мають наміру створювати юридичні наслідки, які впливають з такого правочину. Зазвичай фактичним розпорядником майна залишається доросла особа (батько, родич або навіть третя особа), що використовує статус дитини як «захисний екран» від юридичних ризиків. У таких випадках правочин може бути визнаний недійсним через відсутність реального наміру, тобто невідповідність внутрішньої волі сторін їхній зовнішній поведінці [1, ст. 234].

Удавані дії мають іншу природу: тут сторони насправді укладають один правочин, але намагаються замаскувати його іншим, зазвичай менш підконтрольним або формально безпечнішим. Наприклад, батьки можуть оформити дарування квартири неповнолітній дитині, але фактично переслідують мету убезпечити майно від арешту чи стягнення за власними боргами. Хоча за формою це – перехід права власності до дитини, за змістом правочин слугує прикриттям іншої операції, спрямованої на приховування активів. Такі правочини можуть бути визнані удаваними та недійсними через невідповідність їхньої правової форми фактичному змісту [1, ст. 235].

Юридичні наслідки недійсності фіктивних та удаваних правочинів щодо неповнолітніх мають подвійний характер. З одного боку, вони спрямовані на відновлення правового порядку та усунення неправомірного переміщення майна, що несе за собою позитивні наслідки. З іншого – суди мають враховувати принцип найкращих інтересів дитини, щоб не допустити негативних наслідків для неповнолітньої особи, яка часто не усвідомлює зміст операцій, що проводяться від її імені. Це питання дозволяє застерегти та в певному сенсі допомогти неповнолітній особі та її представникам вчинити правильні дії та забезпечити позитивні юридичні наслідки. Проте, виникають певні проблеми щодо виконання цивільних обов'язків у випадках фіктивного набуття майна неповнолітніми. У подібних схемах реальними розпорядниками майна здебільшого є дорослі, тоді як неповнолітній лише формально виступає власником. Це створює проблему визначення того, чи може на нього бути покладено обов'язки, пов'язані з майном, якщо він фактично не виявляв волі до укладення правочину, а його участь була формальною [7].

Складним є виконання обов'язків щодо утримання майна, комунальних платежів та відповідальності за зобов'язаннями, оскільки неповнолітні не мають повної дієздатності. Ці обов'язки виконують законні представники, які інколи використовують фіктивні схеми, створюючи конфлікт між інтересами дитини та дорослих. Внаслідок цього кредитори чи контрагенти не можуть

ефективно реалізувати свої права щодо майна, штучно «схованого» за статусом неповнолітнього.

Проблеми посилюються у випадках, коли правочин визнається недійсним. Під загрозою опиняється неповнолітня особа, яка не виявляла бажання потенційно відповідати своїм зобов'язанням. Виникає питання реституції – чи може неповнолітній бути зобов'язаний повернути майно або інше отримане за фіктивним правочином. Судова практика виходить із принципу найкращих інтересів дитини, як правило, не покладаючи на неї негативних наслідків, а спрямовуючи їх на дорослих, які фактично контролювали правочин [8].

Ще однією проблемою є обмеження щодо стягнення на майно неповнолітніх. Захист дітей створює «щит», яким дорослі інколи прикриваються, приховуючи активи. Для зменшення зловживань потрібне чітке розмежування відповідальності між дитиною та дорослими, а також удосконалення механізмів перевірки правочинів за участю неповнолітніх.

Тепер розглянемо судову практику щодо спорів, пов'язаних з оформленням майна на неповнолітніх осіб, демонструє стійку тенденцію до пріоритетного захисту прав та інтересів дитини у будь-яких правочинах, що стосуються нерухомого чи рухомого майна. Законодавство України передбачає, що дитина має право власності на майно, набуте нею за законом або на підставі правочинів, а управління цим майном здійснюють батьки чи опікуни відповідно до вимог Цивільного кодексу України [12]. Будь-які дії щодо відчуження, обтяження, дарування чи іншого виду розпорядження майном, яке належить дитині або в якому вона проживає, можливі лише за умови отримання попереднього дозволу органу опіки та піклування. Відсутність такого дозволу вважається істотним порушенням, що часто стає підставою для визнання правочинів недійсними у судовому порядку. А при умові, що батьки чи опікуни неповнолітнього не враховують цей момент навмисним чи ненавмисним чином, як наслідок правочин вважатиметься недійсним [1, ст. 215; 2, ст. 177; 11].

У практиці українських судів найбільш поширеними є спори щодо дарування або продажу житла, в якому зареєстровані чи проживають неповнолітні, а також щодо відчуження майна, набутого дитиною за спадщиною чи у результаті сімейних правовідносин. Суд при розгляді таких справ насамперед оцінює не лише правомірність дій батьків, а й можливі наслідки для дитини: чи не погіршуються житлові умови, чи не позбавляється вона частки у майні, чи не звужується коло її майнових прав. У ряді рішень Верховний Суд підкреслив, що навіть якщо правочин формально укладений батьками, але його результат може негативно вплинути на дитину, він підлягає оспору. Водночас суди також зазначають, що не кожна угода, пов'язана з майном, автоматично порушує інтереси неповнолітнього: важливим є реальний вплив правочину на життєві умови дитини [9].

Прикладом є практика, у якій суд визнавав дійсним договір дарування, якщо він не створював загроз для майнових прав дітей, наприклад, не позбавляв їх права проживання [9]. Натомість у справах, де відчуження житла відбувалося без дозволу органу опіки, а в квартирі були зареєстровані неповнолітні, суди, як правило, відмовляли у задоволенні вимог сторін, посилаючись на те, що інтереси дитини мають перевагу перед інтересами власників часток [10]. Окрему категорію становлять спори щодо примусової реалізації житла, коли в ньому проживають діти: у таких випадках судова практика схиляється до того, що наявність реєстрації неповнолітніх сама по собі не блокує виконання судових рішень, але зобов'язує виконавчі органи додатково враховувати стандарти захисту прав дитини [12].

Які ж є шляхи вдосконалення правового регулювання участі неповнолітніх у цивільних відносинах?

Одним із ключових напрямів удосконалення є підвищення рівня правової самостійності неповнолітніх у сферах, де вони фактично здійснюють певну економічну діяльність, зокрема щодо дрібних побутових правочинів, цифрових сервісів, підробітку чи участі у творчих та підприємницьких ініціативах. Такий підхід відповідає загальному принципу розвитку автономності дитини та сприяє її інтеграції у правове середовище сучасного суспільства. Аналогічні підходи простежуються й у міжнародних документах, наприклад, у тлумаченні положень Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у правовідносинах [13].

Важливим напрямом вдосконалення є покращення процедури надання згоди органів опіки та піклування щодо правочинів з майном неповнолітніх. Нині ця процедура часто формальна, бюрократична й різниться між громадами. Запровадження єдиного стандарту оцінки ризиків для прав дитини та цифровізація процесу зменшили б корупцію й підвищили прозорість. Також до-

цільно встановити обов'язкове мотивування рішень органів опіки з чітким поясненням, як правочин вплине на майнові чи житлові інтереси дитини.

Окремої уваги потребує захист прав дітей у сфері цифрових правочинів. Оскільки неповнолітні активно користуються онлайн-платформами, законодавство має чітко визначати межі їхньої дієздатності в інтернеті, правила укладення електронних договорів та відповідальність за них. Потрібні й ефективні механізми захисту від недобросовісних практик, зокрема маніпулятивної реклами та онлайн-покупок без згоди батьків. Актуальність цього питання зростає через збільшення кількості відповідних спорів.

Перспективним напрямом є посилення ролі суду в контролі за правочинами неповнолітніх, зокрема можливість швидко звертатися по дозвіл у випадках безпідставної відмови чи затягування з боку органу опіки. Це сприятиме більш збалансованому захисту інтересів дитини та прав батьків.

Важливо також розвивати правову освіту дітей. Підвищення їхньої обізнаності щодо власних прав зменшить кількість спорів у майбутньому. Запровадження практичних занять із правової грамотності та співпраця зі шкільними юридичними проєктами допоможуть формувати свідоме правове мислення та підготують молодь до відповідальної участі в цивільних правовідносинах.

Висновки. Оформлення майна на неповнолітніх є способом реалізації їхніх цивільних прав і виконання батьківського обов'язку щодо матеріального забезпечення. Діти можуть набувати майно через спадкування, дарування, правочини через представників або за рішенням суду. Водночас вони не несуть повної майнової відповідальності, тому використання їх як формальних власників для ухилення дорослих від стягнення створює ризики зловживання правом. Будь-яке відчуження чи обтяження майна неповнолітніх можливе лише за дозволом органу опіки та піклування; порушення цієї вимоги робить правочин недійсним. Система набуття дітьми права власності поєднує приватну автономію з державним контролем, що покликаний запобігати використанню дітей для приховування активів. Оформлення майна на неповнолітніх виконує три функції: забезпечення дитини майновою базою, збереження сімейних активів і захист у кризових ситуаціях. Проте для запобігання фіктивним правочинам необхідний посилений контроль і чітке розмежування прав та обов'язків дітей і їхніх представників. Ефективність цієї моделі залежить від законності правочинів і добросовісності батьків. Подальший розвиток регулювання потребує уніфікації процедур дозволів органів опіки, цифровізації контролю та підвищення правової грамотності, що забезпечить реальний захист інтересів дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://share.google/uHglCdh1BPBaRtmPD>].
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: <https://share.google/8bZHLvx7EiUqYqeFO>].
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>].
4. Постанова Верховного Суду від 22.06.2021 р. у справі № 372/499/17 (Щодо визначення меж правосуб'єктності неповнолітніх та добросовісності при здійсненні майнових прав). URL: <https://share.google/txIJfHonnkV7kkARc>].
5. Кузнецова Н.С., Підопригора О.А. Цивільне право України: Загальна частина. – К.: Юрінком Інтер, 2020. 480 с. URL: <https://share.google/EEdT9DE93hSjygoSc>].
6. Сібільова Н.В. Цивільна дієздатність неповнолітніх осіб у контексті захисту їхніх майнових прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2023. № 5. С. 48–52. URL: <https://share.google/1eELCINjr1PRFbeql>].
7. Боброва О.В. Зловживання цивільними правами: теоретико-правова характеристика та практика застосування. Харків: Право, 2021. 212 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua>.
8. Науковий висновок щодо застосування інституту недійсності правочину (щодо фраздаторних та фіктивних правочинів). URL: <https://share.google/LCLRnn39mr9j05tsC>.
9. Верховний Суд, Постанова Великої Палати від 28.03.2019 у справі № 495/5379/16-ц – офіційний огляд судової практики. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/2022_09_06_Oglyad_KCS_daruv.pdf.

10. Судові рішення щодо відчуження майна неповнолітніх та дозволів органу опіки – приклад справи № 641/7974/18 (2020 р.). URL: <https://notarigor.km.ua/sudova-praktyka-shchodo-dozvolu-orhanu-opiky-ta-pikluvannia-na-ukladennia-pravochynu>.
11. Приклад рішень щодо недійсності правочинів без дозволу органу опіки та піклування. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/66579493>.
12. Нормативні положення щодо майна неповнолітніх: Цивільний кодекс України – ст. 31–177. Коментарі правників щодо управління майном дітей. URL: <https://ualaw.org/pytannya-prodazhu-zhytla-yakym-volodiye-nepovnolitnij>.
13. Конвенція ООН про права дитини, 1989. URL: <https://www.unicef.org/child-rights-convention>.